

Molt estimat
 que Déu
 ha admirat
 l'expressió sentin
 ra que per sempre
 Amb això, el meu llibre
 l'edició del meu llibre
 de l'home tot d'un
 per que m'altiri
 cristianament per la me-
 però és ben curt que

Dues edicions i algunes cartes

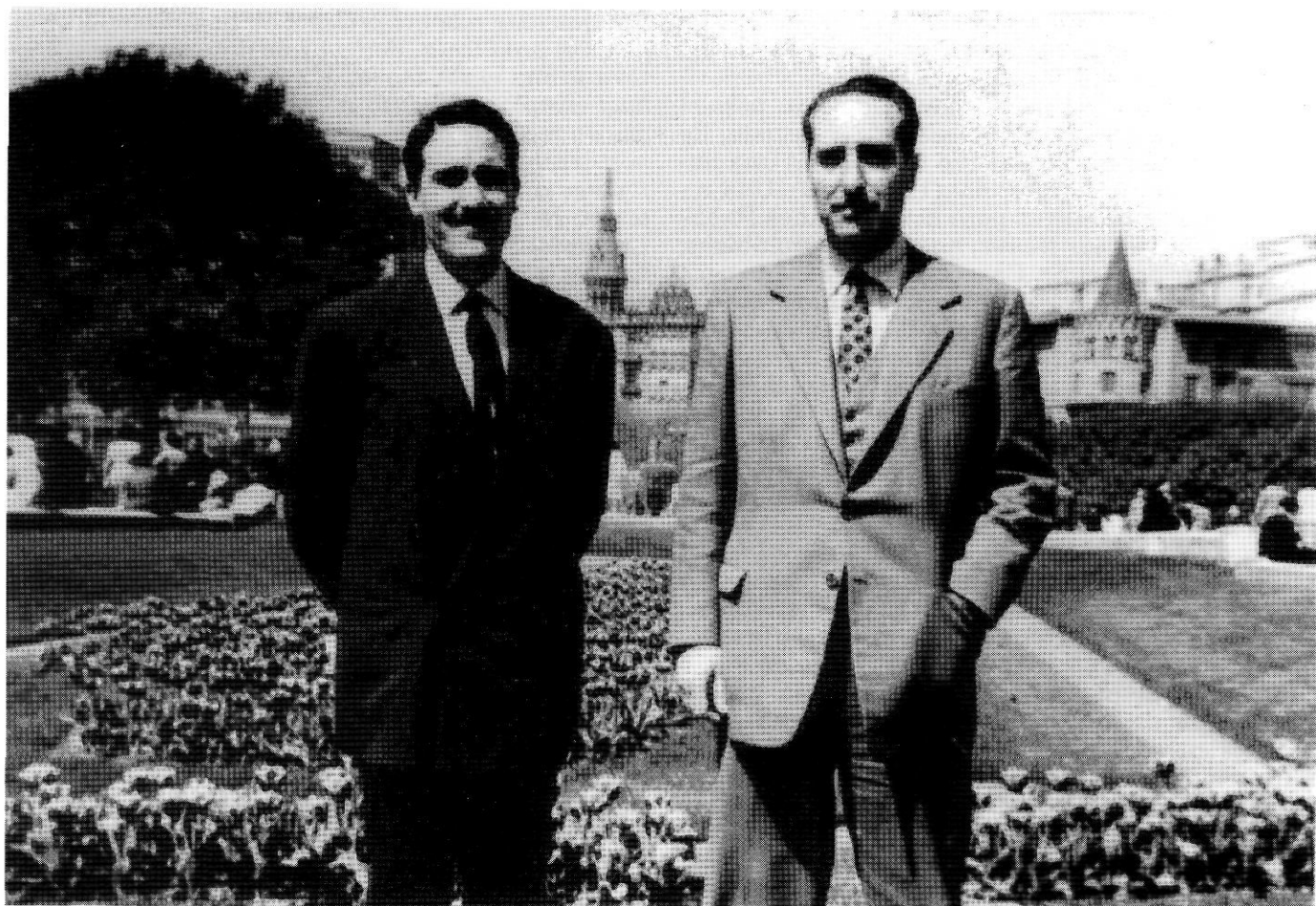
per M. Villangómez Llobet

Publicar un llibre, a vegades, no m'ha comportat gaires dificultats. En alguns casos la publicació s'ha tornat més complexa i en d'altres jo mateix m'he editat el llibre. Pot ser il·lustratiu d'una època difícil el procés seguit per dos originals meus fins a veure la llum. La petita història inclourà la citació de fragments de cartes que vaig rebre de notables escriptors. Voldria contribuir al coneixement d'interessants epistolaris, però la reproducció de les cartes senceres allargaria massa aquest article. Faré una excepció amb Salvador Espriu. Són totes aquestes cartes les que m'han permès reconstruir els episodis i moltes dates de les dues edicions.

El meu llibre *Terra i somni*, el primer que va aparèixer d'una manera normal, va ser editat sense complicacions. En va llegir l'original el filòleg i editor F. de B. Moll, que em va escriure que, si jo hi venia a bé, tendria un especial plaer de publicar aqueixes poesies en un dels pròxims tomes de "Les Illes d'Or". Era el 26 d'abril de 1946, però l'obra no va poder sortir fins el 1948. I l'any següent, veient que la poesia anterior, escrita entre 1933 i 1942 i recollida en una selecció que vaig titular *Elegies i paisatges*, quedava endarrerida quant a la seua publicació, la vaig fer imprimir pel meu compte. Ja tenia,

doncs, publicada tota una etapa inicial de la meua producció poètica, però després, a partir de la meua instal·lació a Sant Miquel, la fluència creadora va ser poderosa. Una part d'aquesta poesia va prendre una direcció nova, segons unes intencions que ja vaig exposar per carta a l'amic de Barcelona Joan Bara. La contestació del poeta és expressiva en aquest punt, com també respecte a les meues primeres impressions de l'estada al poble eivissenc. Com que no guard còpia de les cartes que envii, crec que escaurà reproduir tot allò que me'n deia el meu gran amic des de la ciutat que jo havia deixat el juliol de 1946. La carta, molt extensa, és del 12 de desembre d'aquell any.

M'ha fet molt content la teua carta. Al no escriure'm vaig pensar que estaries ocupat, no que t'oblidessis dels amics de Barcelona. T'he recordat sovint, sobretot quan em trobava en alguna de les poques reunions literàries que es fan per ací. (...) L'estímul que elles reporten és suficientment temptador per a que les enyoris des d'aquest poble eivissenc del qual tan bé (i temptadorament, també) me'n descrius les excel·lències. Més endavant em parla d'Ariel, la revista clandestina, avui mítica, en la qual ell intervenia: Aquesta revista ara ja surt

El poeta Joan Barat i l'autor de l'article, a la plaça de Catalunya de Barcelona (1955).

amb una certa regularitat i aplega un nucli de joves que llança el seu crit actiu a tot el món literari de casa nostra. (...) Publicacions, algunes, per exemple: l'"Odissea" d'Homer, per Carles Riba, nova versió. "Jonàs", poema llarg, original, d'en Josep Carner. Una traducció d'un poema llarg de Shelley per en Marià Manent, i alguns llibres de poemes de poetes joves. Tot això a preus fabulosos, completament inassequibles a la nostra set. Respecte al que em dius de subscriure't a "Ariel", em sembla una bona idea. Poc després continuava: De mi val més no parlar-ne. Si bé tinc alguns projectes interessants, fins que no es concretin una mica ho deixaré en mans del temps. Tu també em parles d'un "vast projecte, segons una nova manera, una mica surrealista". Aquest bocí de la teva carta m'ha suggestionat molt. De seguida que vaig llegir-te, aquella tarda a l'Ateneu, vaig intuir en tu preocupacions, neguits i preferències que també eren les meves i m'interessaven. (...) Espero amb curiositat pregona aquest nou accent actual de la teva veu poètica. Ja tenim aquí al·ludits els meus propòsits, que aviat començaren a prendre forma en els poemes de *Tristesa que és amor* i en els nombrosos versos d'*Illa*. Després torna Joan Barat a referir-se al meu nou destí professional: *Et felicito per haver pogut obtenir aquest trasllat a l'escola d'Eivissa. Pel que em dius del poble de Sant Miquel on et trobes, crec que has de sen-*

tir-t'hi molt a gust. Pot ser bastant propici a la producció poètica. Ja sé que Barcelona t'atrau, però és de creure que ben aviat tornaràs a visitar-nos i qui sap si (...) a compartir amb la teva presència continuada el nostre comú esforç.

En aquesta carta ja es veu, ultra el pressentiment d'una felicitat i productiva estada a Sant Miquel, que *Els dies* i *Els béns incompartibles*, al qual pertanyen *Tristesa que és amor* i *Illa*, es varen començar a escriure al mateix temps, malgrat la distància de les dates de publicació, 1950 i 1954 respectivament. Així tenim que *Cementiri rural*, de la sèrie *Tristesa que és amor*, ja va aparèixer al número 25 (octubre-desembre de 1947) de la revista *Ibiza*. Aviat vaig preparar, amb el títol *Els dies*, un llibre que comprenia el divers material poètic que anava produint. El recull era massa extens i heterogeni. El vaig donar a conèixer a l'amic Moll, que va creure que el llibre havia de sortir de l'espai, potser amb escassa difusió, de les illes i de la col·lecció que s'hi publicava. Va ser ell qui em va dirigir a Josep Maria de Casacuberta, també il·lustre filòleg i editor. Ho confirma aquest fragment d'una carta que m'escrivia el 5 de març de 1949: *L'editor de la "Barcino", Sr. Casacuberta, prepara una col·lecció de volums de poesia de totes les comarques de la nostra llengua. ¿Què us sembla de proposar-li d'incloure "Els dies" en la susdita*

col·lecció? (...) *El volum sortiria en el format que us interessa, perquè la biblioteca projectada és de format major que el de "Les Illes d'Or"*.

Aquesta col·lecció no va anar endavant, però sí que hi anaven les *Publicacions de La Revista*, de l'editorial Barcino. La *Revista* havia estat una important publicació quinzenal (1915-1936). Una revista ja no podia sortir, però hi havia unes *Publicacions* que, per ser llibres, no estaven prohibides. Vaig parlar amb el Sr. Casacuberta a la seua casa de Barcelona. Quina excel·lent persona! Tot un senyor desinteressat i actiu, filòleg i historiador, erudit que treballava sobre l'obra de Verdaguer, editor d'*Els nostres clàssics* i d'altres col·leccions. Des de l'amable acollença vaig sentir per ell admiració i afectuós respecte. No tenc les dates de les nostres entrevistes, però trob una carta del Sr. Moll (10 de juliol de 1949) on em diu: *No record amb certesa si en la meua darrera carta li vaig dir que el Sr. Casacuberta estava disposat a editar el seu llibre de poesia. Em sembla que n'hi vaig dir alguna cosa. Però aquest senyor va amb molta calma en les seves edicions, i segurament no ho publicarà fins ben entrat l'any qui ve.*

Les gestions no anaren gaire lentament. Es veu que l'editor de la Barcino va voler consultar amb algunes persones sobre aquell primer recull, extens i embullat, d'*Els dies*. Em va enviar la contestació que havia rebut del poeta Saltor, amb el parer del qual semblava estar d'acord. Li deia Saltor: *Us retorno els originals de Villangómez. (...) Em semblen excel·lents de lèxic, de sintaxi, de sensibilitat moderna. (...) Hi ha, però, massa contingut. Jo en limitaria l'edició a una selecció que comprendria fins a l'"Intermedi eivissenc", inclòs aquest.*

Em vaig posar a donar forma definitiva a *Els dies*. Record vagament aquell *Intermedi eivissenc*, que em va semblar dolent i vaig eliminar per sempre. Si hi havia poemes escrits amb el nou estil de *Tristesa que és amor*, els vaig guardar per a més endavant. Vaig buscar coherència i vaig començar a pensar en el que havia de ser *Els béns incompatibles*. La nova tria va agradar al Sr. Casacuberta, que m'escrivia l'1 de gener de 1950: *Benvolgut amic: Vaig rebre la vostra carta de 5 de desembre i l'original d'"Els dies", i prou m'adono que he trigat massa a respondre-us. Avui ho faig després d'haver llegit —en part, rellegit— el vostre magnífic recull. La selecció que ara heu fet, a parer meu haurà estat ben profitosa. El recull presenta així una gran unitat, i tots els seus poemes excel·leixen per la densitat del contingut i per la nitidesa de l'expressió. Compto que abans de gaire es podrà començar la impressió, i sens dubte per primavera —probablement cap als volts del mes de maig— el llibre veuria la llum.*

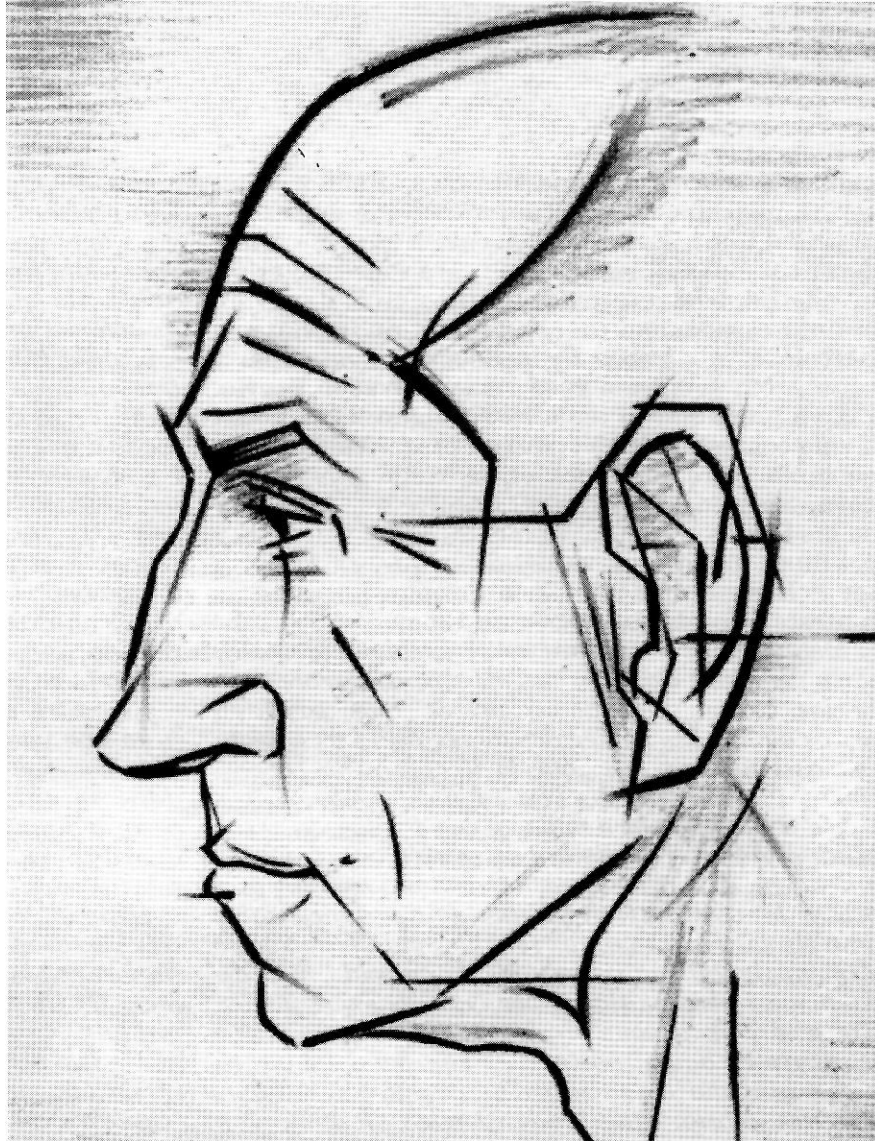
La marxa de la impressió no va ser tan ràpida. Hi havia el pròleg de Miquel Dolç —escriptor que jo encara no coneixia— que l'editorial li havia sol·licitat. El 3 d'octubre del mateix any em deia el Sr. Casacuberta: *Més grat informar-vos que la impressió d'"Els dies" deurà quedar llesta ben aviat. Hi havia hagut un retard, i me n'explicava la causa, la tramitació de la censura, que no es va poder iniciar*

*fins que vaig rebre el pròleg d'en Dolç, i que després ha estat prou lenta. Però el 7 de desembre ja contestava a una carta meua: M'afalaga de debò que us hagi complagut l'edició d'"Els dies", i em plau molt que un recull de poemes tan excel·lent formi part de la nostra col·lecció. Amb molt de gust hi acolliríem altres produccions vostres si desitjàveu que més endavant també hi figuressin. Oferiment que vaig acceptar. L'editorial Barcino encara em va publicar *L'any en estampes* (1956) i *Declarat amb el vent* (1963), com a la Moll, després de *Terra i somni*, varen aparèixer *La miranda* (1958) i *El cop a la terra* (1962).*

Els amics de Barcelona m'escrigueren sobre *Els dies*. Deia en Joan Barat (10-12-1950): *Aquest llibre dona un so poètic que, a més d'ésser molt personal, guanya per la seva força i intensitat. (...) No sé si saps que l'"Ariel" torna a sortir. Penso fer una nota o comentari (depèn de l'espai) sobre "Els dies", destinada a aquesta revista. (...) Per amics mallorquins que han visitat Barcelona aquests dies sé que treballes molt i has escrit teatre. Jo també feia les meues visites a Barcelona, i així m'escrivia el mateix Barat el 22 de juny de 1951: *Estimat amic, la teua visita a Barcelona encara és recordada, sovint, en les converses que tenim entre els amics. (...) Una magnífica impressió que es tradueix en sincers elogis de la teua poesia. Sobretot després que en Vinyoli i en Perucho han pogut llegir "Els dies". (...) Aquest llibre els ha agradat molt i tots dos me n'han parlat amb entusiasme. Poc després, l'1 de juliol, era el mateix Perucho el qui m'escrivia: *Has escrit un llibre extraordinari. L'he llegit sense presses i aturant-me on m'havia d'aturar. Té una serenitat i una noblesa que em fa pensar en els antics sense deixar d'ésser moderna. Tot el llibre està amarat pel sentiment del paisatge: l'illa, la terra, el cel... La terra és sentida prop del cor. (...) Tot això que dius en el llibre és dit a més —i de quina manera!— humanament. Cada dia crec més en la cosa humana com a element bàsic de la poesia. (...) Tot el que t'he dit em fa pressentir l'alta qualitat dels "Béns incompatibles". Espero poder-lo llegir aviat. El títol és magnífic. Com ja he dit, Els béns incompatibles eren gairebé del mateix temps que Els dies. Amb algun afegit, com les tankes de la tardor d'aquell any 1951, el llibre quedava llest, però encara va tardar a publicar-se. La carta del 2 de novembre de 1951 en què Salvador Espriu es refereix a Els dies, l'hauré de copiar tota.***

Molt estimat i admirat amic: Us voldria parlar del vostre meravellós llibre i no sé per on començar: tant m'enlluerna la seva llum d'alta i autèntica poesia. D'altra banda, com gosaré parlar d'aquest vostre món perfecte, tan lúcid i coherent, tan acabat i nítid? Al llarg de la nostra anguniosa i tot sovint desesperançada vocació, he de suportar dia rera dia, any rera any, tanta confidencial mediocritat, tanta injustificada complaença vanitosa, que arribo de vegades fins a oblidar el sentit profund d'això que anomenem Poesia i miro amb prevenció i desconfiança, fins i tot amb positiu odi, l'enfilall de ratlles i ratlles, més o menys curtes, que amb la pretensió d'ésser versos, em sotmeten sense mida ni treva al meu forçat aplaudiment.

Salvador Espriu
dibuixat per Subirachs.
Il·lustració
del llibre del poeta
D'una vella i encerclada terra,
publicat
l'any 1980.

I de sobte, vingut amb tanta discreció com elegància, un veritable missatge, una obra resplendent, sàvia i plena de bellesa, que em retorna a la possibilitat de la fe, a la creença en el màgic camí perdut, a l'esgarriament de l'emoció. Moltes gràcies, estimat Villan-gómez, per tots aquests beneficis i per tants d'altres que he rebut amb el vostre generós present.

Un món enlluernador, a la manera del de Valéry, a la manera del de Guillén, a la manera del guany del millor mossèn Costa: heus aquí la impressió primària i dominant que em deixa la lectura del vostre llibre. Un món de clara llum, a la manera de les conquestes líriques dels nostres grans contemporanis Vinyoli i Rosselló. I també la victòria de l'esforç d'una personalitat extremadament pulcra, d'una ànima cristal·lina, d'un home asserenat i bo. Tristesa? És evident que n'hi ha, i també dolor, i els senyals dels diversos neguits que ens diferencien de l'animal i de la pedra. Però tot harmonitzat i equilibrat dintre un ordre superior, construït reflexivament vers una íntima llibertat, una secreta (i alhora manifesta) alegria. No em posaré ara a subratllar els vostres versos, perquè ho hauria de fer un per un. Sols afegiré que crec que sou un gran poeta i que podeu esperar tranquil el veredict del temps, si és que hi ha un futur rera l'interrogant atòmic i les restants escombraries d'aquest nostre moment.

Potser la meua carta us estranyarà, potser fins i tot us decebrà o us enutjarà. Però us prego de no

dubtar de la sinceritat del fortíssim sotrac emotiu sota el qual és escrita i de l'admiració i l'amistat del vostre afm. i agraït

Salvador Espriu

L'any 1956 em publicaren *Sonets de Balansat* i les proses de *L'any en estampes*. La publicació dels *Sonets* té poca història. Premiats l'any anterior a Cantonigròs, el premi incloïa l'edició del llibre per *Òssa menor*. Però l'aparició de *L'any en estampes*, llibre que vaig acabar d'escriure el 13 de gener de 1954, anà precedida per un procés més complicat. És de la primera edició de *L'any en estampes* —n'hi ha hagut d'altres— que vull parlar, després de referir-me a la d'*Els dies*.

Al començament de 1954 vaig lliurar l'original a un editor. Li va agradar, però no li va interessar publicar-lo. El 26 d'abril m'escrivia: *No cal dir que estilísticament el trobo molt encertat, com tot el que escriuiu vos; ara, en quant a l'interès que pugui tenir per al públic, tinc els meus dubtes, perquè encara predomina l'aspecte líric damunt el narratiu i ens exposem que la gent hi trobi escassetesa d'argument, que és el que en general cerca en les obres en prosa. És molt comprensible que un editor no vulgui arriscar-se amb llibres d'èxit incert. La part econòmica de l'empresa té les seues exigències. En aquell temps s'havien de prendre moltes precaucions, sense ajudes oficials. Llibres catalans molt importants només pogueren ser escrits i després*

publicats gràcies a algun mecenes. L'editor, molt sovint, no podia donar a l'autor més que uns exemplars del llibre. L'escriptor en català es podia considerar satisfet si li publicaven l'obra sense pagar-se-la ell. En bastants casos l'editor treballava tan desinteressadament com l'escriptor. En un viatge a Barcelona vaig trobar els meus amics i vaig anar a veure, com sempre a casa seua, Salvador Espriu. Em va preguntar si tenia escrit algun llibre nou, i li vaig contestar que sí, però en prosa. Vaig dir que no tenia gaire confiança en la meua prosa —una nova experiència—, sobretot després que un editor no me l'havia acceptat. Va mostrar molta curiositat pel llibre inèdit i em va demanar que, en tornar a ser a Eivissa, n'hi enviàs una còpia. La carta de contestació és del 24 d'agost de 1954:

Molt estimat i admirat amic: Rebuda la vostra carta del disset d'aquest mes, he esperat a rebre també les vostres anunciades proses, que arribaren abans d'ahir. Les he llegides de seguida i us asseguro, sense afalacs, que aquesta lectura m'ha proporcionat un plaer vivíssim i ha augmentat encara, més i més (i això no em semblava ja possible), la meua vella, profunda i arrelada admiració per vós. Quina autèntica, sincera, pulcra, civilitzada, meravellosa prosa, la vostra! Integra una unitat indestruïble amb els vostres versos, car són dues manifestacions o elements igualment importants d'una sola i molt diferenciada personalitat. I vós em deïeu que havíeu d'aprendre molt com a prosista? Què és, doncs, el que té interès en aquest nostre dissortat país? La vostra prosa és d'una distinció i d'una elegància extraordinàries, sòbria, equilibrada, ponderadíssima, d'un enorme valor poètic, plena de tendresa i de pietat. I,

a més, ningú, sinó vós, no l'hauria pogut escriure. És una prosa que faria les delícies d'"Azorín", si la llegís, i té tanta qualitat com la d'un Miró o de qualsevol mestre francès, per exemple, sense recordar la de ningú. Us felicito de tot cor, us envejo terriblement i us dono les gràcies per haver-me recordat en el vostre esplèndid llibre, enmig d'altres noms de debò il·lustres (entre els quals el meu fa un trist paper, sols atenuat per la vostra amistat), record que m'emociona més del que us sabia dir. Quant a l'edició de la vostra obra, crec que necessita una presentació netíssima i bonica, fins i tot luxosa, de bibliòfil. Tinc notícies que Joan Perucho es proposa de fer una col·lecció, si no "excepcional", almenys "distingida". Per què no us poseu en contacte amb ell, que suposo que és amic vostre? La seva adreça és "República Argentina, 248, 5è., 5a. No cal dir que, si us faig falta, estic a la vostra disposició.

El vostre poema m'ha agradat també molt. Sí, jo també vaig ser a Itàlia i vaig veure tot el que vaig poder, a Umbria, a Toscana i al Laci, durant dotze encantats i meravellosos dies. No he parlat, però, d'aquesta sortida amb ningú i us prego de guardar-me, per la meua comoditat, aquest petit i relatiu secret.

Estic molt content que la gran veritat dels nostres versos es vagi obrint a poc a poc camí, es vagi imposant als cecs, sords i muts d'aquest cadavèric país. De la meua "Antígona", no en sé res. "El caminant i el mur" sortirà potser per la tardor vinent. Per cert que la segona part del llibre està integrada per unes cançons que he anomenat "Cançons de la roda del temps", "musicades" per Manuel Valls i ja cantades per Concepció Badia

Barcelona, 2 de juliol de 1960.

Sr.

Marçà Vilanova i
Eivissa.

Molt estimat amic,

Que Déu benecixi i us pagui la vostra generosa amistat. La vostra carta és admirable com tots els vostres escrits, m'ha acompanyat molt i m'ha fet un gran bé. Car prou sabeu l'exigüesa i la misèria de l'expressió sentimental catalana, encara més ajuda que la pobresa avança que per sempre nos ha punyat qui tenia l'autoritat per a fer-ho. Amb això us vull dir que, malgrat haver-se esgotat a les poques hores l'escriure del meu llibre, gairebé ningú no m'en parla i com tampoc de l'"es homenetos" d'en Pla ni de l'autologia francesa: deuen tenir per que m'atruïa massa i sens dubte volen vetllar caritativament i cristiànicament per la meua salut espiritual.

Però és ben cert que ja he estat acostumat i que això no m'afecta ni m'importa massa. Comptat i debatut, em serveix per a mantenir més afínada la meua escala de valors i per a fer-me més de l'amistat d'un home com vós, d'una grandesa de cor incomparable i d'una sensibilitat d'excelsa. — Una abraçada del vostre agrai't afí.

Espriu.

Reproducció, en dimensions reals, de la carta de Salvador Espriu a l'autor de l'article, datada el 2 de juliol de 1960.

el juny passat. M'agrada haver coincidit amb unes paraules vostres del final del vostre llibre.

Rebeu una cordial abraçada del vostre afm.

Salvador Espriu

Qui podria dir que n'Espriu no era cordialíssim, un amic afectuós i atent, capaç d'un entusiasme fins a l'exageració? D'altra banda, el "record" que li dedicava a *L'any en estampes* és una citació que encapçala el capítol referent al mes de juliol. Els altres "noms" són els de Guillén, Machado, Costa i Llobera, etc. Es veu que amb la meua carta li havia enviat un poema. Com que tot seguit parla d'Itàlia, supòs que el poema podria ser *Genietto alato*, fruit de la meua estada recent a Florència. Pel juliol de 1954 havia fet un viatge a Roma, Florència, Venècia i Milà. Respecte a la notícia que em dona del propòsit editorial d'en Peruchó, era cert que tenia amistat amb ell. Li vaig escriure, obeint el consell de n'Espriu i veient una possibilitat de publicar el meu llibre. Una altra decepció. L'amic poeta, el 18 d'octubre d'aquell any, em dirigia una llarga carta, on figuraven aquestes paraules:

Vaig projectar amb molta il·lusió una modesta editorial que es dedicaria especialment a l'assaig, per bé que, de tant en tant, editaria també obra de creació, per exemple, "Les memòries d'un cònsol català a la Mediterrània", del nostre estimat Espriu. Ara bé, perquè fos viable aquest projecte jo necessitaria com a base un mínim de 500 subscripcions (crec que no és molt demanar) tota vegada que aquesta col·lecció no tindria res de comercial, i sí molt de minoritària. Jo volia qualitat i res més que qualitat. (...) No cal dir que el teu llibre hi hauria anat, i amb tots els honors. Ara bé, amb tres mesos de bregar-hi, de les 500 subscripcions indispensables solament n'he aconseguides 75. Tu em diràs si això pot marxar. (...) El teu llibre és un gran llibre. Jo m'he entusiasmat llegint-lo perquè se'm feia palès l'esperit d'aquesta illa que no oblidaré mai. Potser hauria tingut que començar la carta per aquí. El teu llibre és una meravella. La terra, els homes hi són evocats amb una tendresa i un amor que tots els que coneixem l'illa sentim. Hi ha una gran pau damunt del llibre. Hi ha una gran pau i una vida senzilla guanyada a força de serenitat (...) És un llibre de poeta, escrit de cara als poetes, i per un dels nostres millors poetes.

El temps anava passant i jo continuava, doncs, sense editor per a les meues prosas d'un any a Sant Miquel. Aleshores vaig pensar en la persona amb qui havia d'haver comptat primerament. El Sr. Casacuberta, com ja hem vist, s'havia ofert per a publicar-me algun altre llibre amb posterioritat a *Els dies*. L'editorial Barcino podia ser la solució. Per què no l'havia buscada en aquesta direcció de bon començament? No puc recordar quines varen ser les causes d'haver seguit uns altres camins. Aquesta vegada l'intent no va ser en va. Jo solia anar, de tant en tant, a Barcelona. Segurament em vaig presentar una tarda, amb els folis de l'original, a la casa del carrer d'Enric Granados on vivia el Sr. Casacuberta. Després els degué llegir i el projecte va anar prenent forma. L'editor ja podia escriure'm, el 6 de desembre de

Fotografia recent del poeta i escriptor Joan Peruchó, de qui s'inclou, fragmentada, una carta de l'any 1954. (Foto: Cristina Calderer, *Avui*, 13 - VII - 95.)

1955: Serà amb veritable goig que incorporarem a les "Publicacions de La Revista" aquest nou treball de vostè, excel·lent en tots sentits. Dóna una visió ajustadíssima d'una interessant contrada eivissenca, i àdhuc de molts aspectes de l'illa. El seu interès (...) ve realçat per la bellesa de l'estil i la propietat del llenguatge, en grau tan eminent que la seva prosa s'ha de considerar modelica. El 1956 va aparèixer per fi *L'any en estampes*.

L'objecte d'aquest article no és allargar-lo amb les crítiques que de les dues obres varen aparèixer a diaris i revistes. Allò que m'interessava publicar era, al costat d'una mica d'història d'aquells temps, unes cartes o uns fragments de carta d'escriptors, a vegades doblats d'editors, que destacaven quan jo publicava uns llibres que ja veig ben llunyans. He hagut de vèncer la resistència a donar a conèixer unes opinions massa favorables sobre la meua producció literària. No copiaré, a causa de no haver vençut del tot aquesta resistència, la carta que em va escriure l'amic Espriu en ocasió d'haver rellegit *L'any en estampes*, en un exemplar que li vaig dedicar del llibre ja editat. Les cartes rebudes de Salvador Espriu són moltes més. Haurien de completar, més endavant, el seu epistolari. Sempre em va distingir amb la seua amistat. M'escribia Tomàs Garcés el 30 de maig de 1972, referint-se a la recent publicació d'*Elegies i paisatges*, *Terra i somni* (segona edició) i *Curs d'iniciació a la llengua* i als exemplars que n'acabava de rebre: *L'altre dia vaig parlar dels seus llibres a Salvador Espriu. Em va dir -almenys pel que fa referència al "Curs"- que no els havia rebuts. Penso que li agradaria de tenir-los. L'Espriu té per vostè, m'ho ha dit més d'una vegada, admiració i afecte grans. Per la meua part, sempre vaig sentir pel magnífic escriptor l'admiració i l'afecte que es mereixia, encara més grans.*

M. VILLANGÓMEZ LLOBET